

Ivan Sivec

O, srečni dom nad zvezdami

Življenje, delo in smrt mučenca Filipa Terčelja

Šmarnice

 iskreni

Zavod Iskreni, Brezovica pri Ljubljani, 2023

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-5-312.47
27-722.53(497.4):929Terčelj F.
929Terčelj F.

SIVEC, Ivan, pisatelj
O, srečni dom nad zvezdami : življenje, delo in smrt mučenca Filipa Terčelja : šmarnice / Ivan Sivec ;
[fotografije Ivan Sivec ... et al.]. - 1. izd. - Brezovica pri Ljubljani : Zavod Iskreni, zavod za kulturo življenja, 2023

ISBN 978-961-95992-2-8
COBISS.SI-ID 147145731

Brez pisnega dovoljenja Založbe Zavod Iskreni, zavod za kulturo življenja, je v okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna objava, predelava in kakršna koli druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih odlomkov, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem in hrambo v elektronski obliki.

O, srečni dom nad zvezdami

Življenje, delo in smrt mučenca Filipa Terčelja

Šmarnice

Ivan Sivec

Fotografije: Ivan Sivec, arhiv Ivana Albrehta, arhiv Tina Mamiča, Sonja Sivec

Fotografija na naslovnici: arhiv Tina Mamiča

(Arhivske fotografije so iz družinskega albuma Terčeljevih iz Grivč.)

Strokovni sodelavec: Tino Mamič

Obdelava fotografij: Metka Komatar

Jezikovni pregled: Barbara Cukjati

Priprava za tisk: Dija, grafične storitve, d. o. o.

Tisk: Citrus, d. o. o.

Uredil: Leon Jagodic

Izdal: Zavod Iskreni, zavod za kulturo življenja, Brezovica pri Ljubljani, 2023

Odgovarja: Igor Vovk

www.iskreni.net | tel. 0590 20 000 | e-pošta: info@iskreni.net

© 2023 Zavod Iskreni, zavod za kulturo življenja

Naklada: 700 izvodov

Prva izdaja, dotis

 iskreni

Kazalo črtic

Spremna beseda	7
1. Rojstvo ob Mrzli reki	11
2. Tri mame in dva očeta	15
3. Duša domačega kraja	19
4. Dve lepi in ena poučna stvar	23
5. Bratovščine živega rožnega venca	27
6. Marijina družba	31
7. V Škofove zavode	35
8. Sestrica Mimica	39
9. Red in disciplina	43
10. V bogoslovju	47
11. Nova maša s pridihom smrti	51
12. V Škofji Loki	55
13. Vzgoja mladine	59
14. Dobrodelno srce	63
15. V Nemčiji	67
16. Znova na Primorskem	71
17. Goriška Mohorjeva družba	75
18. Mati uči otroka moliti	79
19. Prvič na zaslišanju	83

20. V zaporu	87
21. V izgnanstvu	91
22. Marijin čudež	95
23. Čez mejo v Jugoslavijo	99
24. Na gimnaziji	103
25. Zgodnja oporoka	107
26. Osamljeni krik	111
27. Znova v zaporu	115
28. Kapljica na veji	119
29. Božična pomoč	123
30. Brevir spregovori	127
31. O, srečni dom nad zvezdami	131
O avtorju	135
Slikovna priloga	137

Spremna beseda

Z duhovnikom, pisateljem, pesnikom in nazadnje mučencem Filipom Terčeljem sem se prvič natančneje seznanil šele na začetku 21. stoletja v Dornberku, kjer sem bil takrat župnik. Prebiral sem stara oznanila, da bi podrobneje spoznal zgodovino kraja. Za leto 1926 sem zasledil podatek, da so bile takrat duhovne vaje za dornberške fante. Vodil jih je duhovnik Filip Terčelj, ki je tedaj deloval v Gorici, udeležilo pa se jih je okrog 200 mladeničev. Dve leti pozneje je Terčelj spet prišel v Dornberk in vodil duhovne vaje za fante, ki jih je bilo takrat več kot 400, petje pa je vodil skladatelj Lojze Bratuž. Prvič sem zaslutil, da je bil Terčelj izredno privlačna osebnost, sicer mladine ne bi tako pritegnil. Začel sem raziskovati njegovo življenje.

Leta 2012 sem prišel za duhovnega pomočnika v ajdovsko župnijo Šturje, ki je Terčeljev rojstni kraj. Seznanil sem se z njegovimi sorodniki in drugimi ljudmi, ki so ga še poznali. V domu starejših sem pogosto obhajal Filipovo polsestro Marinko in tako v še zadnjem trenutku izvedel nekatere podrobnosti.

Potem pa se je sprožil plaz. Ugotovil sem, da pri maši prepevam mnoge Terčeljeve pesmi. Spomnil sem se, da sem v svoji rojstni hiši v skrinji na podstrešju našel shranjene izvode Terčeljevega časopisa *Naš čolnič*, na katerega je bil pod fašizmom

naročen moj oče. Filip me je torej spremljal že od otroštva, ne da bi se tega zavedal.

Kot duhovni pomočnik v Šturjah sem imel več časa; začel sem pisati Terčeljev življenjepis, ki ga je leta 2017 izdala založba Družina. Pisanje je bilo naporno, a dobrodejno. Terčelj je namreč veliko pisal in objavljaj. Branje njegovih besedil me je bogatilo in mi širilo obzorje. Spotoma sem se spraševal, kako vse to duhovno bogastvo spraviti v eno knjigo, ki pa ne sme postati predebela in neberljiva. Toda kljub prizadevanju se je nagrmadilo 430 strani. V sklepnih besedah sem zapisal željo, skoraj molitev, da bi se še mnogi poglobljali v Terčeljevo življenje in delo ter ga opisovali.

Prav to pa se je zgodilo hitreje in lepše, kot sem pričakoval. Z velikim veseljem sem prebral letošnje šmarnice pisatelja Ivana Sivca, ki opisujejo življenje in delovanje Filipa Terčelja. Priznam, prebral sem jih dvakrat. Prvič na dušek od začetka do konca, drugič pa počasi in s premislekom.

Vse Terčeljeve življenjske podatke poznam na pamet in sem jih zapisal v knjigi. V Sivčevih šmarnicah pa Filip zaživi tudi kot razmišljujoč človek, ki včasih dvomi in omahuje, ki je vesel, žalosten, včasih zaskrbljen, sočustvuje z ubogimi, se bori proti krivicam svojega časa ... Boga odkriva v lepoti stvarstva, v melodiji slovenske besede in v človekovi dobroti.

Pisatelj Ivan Sivec je mojster slovenske besede in velik poznavalec človekovega notranjega življenja. In Terčelj si zasluži, da ga predstavlja takšen mojster pisane besede.

Filip je že pri Bogu, zato ne potrebuje opisovanja svojega življenja. Mi pa v teh zmedenih in nevarnih časih potrebujemo zgled ljudi, ki se ne obračajo po vetru, ampak okrog sebe širijo lepoto, dobroto in solidarnost.

Tudi mi smo poklicani, da zapustimo ta svet nekoliko boljši, kot smo ga prejeli. Naj Filip Terčelj prosi za nas, mi pa molimo, da bi dosegel čast oltarja.

Ivan Albreht

Rojstvo ob Mrzli reki

Bog je dal človeku dvojno prednost: da si za preživetje lahko pomaga s svojo pametjo in da se lahko uči iz izkušenj drugih ljudi. Vsak človek si jih na svoji življenjski poti veliko nabere sam, marsikatero spoznanje pa si lahko pridobi tudi iz izkušenj drugih. Predvsem pa lahko pride do hitrejših spoznanj s pomočjo zgodb tistih, ki so mu lahko za zgled, za vzor, za pomoč pri odpiranju oči.

Ena od takih življenjskih zgodb je zagotovo pripoved o zavednem primorskem duhovniku Filipu Terčelju. Slovenskem mučencu in kandidatu za svetnika. Na zunaj je bil to preprost kmečki fant, sicer pa vzoren duhovnik. Hkrati je bil tudi odličen pesnik in pisatelj, vzgojitelj mladine in kulturnik. Pa tudi človek, ki je bil kljub svoji nevsiljivi izpostavljenosti trn v peti vsem trem totalitarnim režimom: fašizmu, nacizmu in komunizmu. In to samo zato, ker se je na zadnjem braniku slovenstva boril za našo besedo. Ker se ni dal potujčiti. Ker je bil vedno v službi resnice. Bil je ničkolikokrat poniževan in zaničevan, tepen in bičan, nazadnje pa celo zverinsko umorjen. In to kot povsem nedolžen človek, brez madeža na duši.

Za vsakega človeka je že ob rojstvu pomembno, iz kakšnega rodu izhaja, kje se rodi in kakšne najzgodnejše učitelje ima. Menda vsak človek osnovne obrise svojega značaja dobi do šestega leta, pozneje pa se izoblikujejo samo še podrobnosti.

Filip Terčelj se je rodil na svečnico leta Gospodovega 1892. Za nas, ki živimo v sodobnem času, je to zelo oddaljen čas. A če pomislimo, da je bil umorjen ob koncu druge svetovne vojne, se nam to vendarle ne zdi več tako daleč. Mnogim našim dedom in tudi očetom še seže spomin v tiste grozne čase.

Svečnica je bila vedno tista prelomnica, ko se je v naravi že zaslutilo novo življenje. Tudi Pri Markovih v Grivčah v župniji Šturje, v vasici nad Ajdovščino, je bilo tako. Hišno ime je šlo nekdam vedno naprej po moški liniji. In tako se je zgodilo, da se je pri eni od šestih grivških hiš ime ohranjalo preko moških gospodarjev z imenom Marko. Zato se je hiše prijelo ime *Pri Markovih*. Toda v času Filipovega rojstva so bili na vrsti Filipi. Filipov oče je bil Filip, Filipov ded je bil Filip in seveda sta oče Filip in mati Marija tudi prvorojencu v tretjem rodu dala ime Filip. Po domače oziroma skrajšano, ljubkovalno – Lipče.

Filip se je res rodil v majhni, skoraj hribovski vasici, toda ta vasica leži ob rečici Hubelj in reki Vipavi. Slednjo so rimski kronisti v zgodovino zapisali kot *Mrzlo reko*, ob kateri je leta Gospodovega 394 potekala velika bitka med krščansko in pogansko vojsko. S to prelomno zmago je poveljnik krščanske vojske Teodozij z Božjo pomočjo dokončno porazil oholega poveljnika poganov Arbogasta.

Filip je pozneje dobil še šest bratov in sester, tako da je bila Markova družina res številna. Po tedanji navadi je bil krščen še istega dne, kot se je rodil. Krstil ga je domači šturski vikar, poznejši župnik, Mihael Arko. Krstna botra pa sta bila Anton in Marija Rustja iz bližnjih Skrilj, sorodnika po mamini strani.

Pri Markovih so živeli skromno in bogaboječe življenje. Oče je bil dober, trden gospodar. Pri hiši so imeli celo deklo in hlap-

ca. Oče se je ob kmetiji ukvarjal tudi s prevozništvom. Še večja vzornica malemu Filipu pa je bila mati Marija, ki je bila po srcu sila mehka in pobožna ženska, prava mala svetnica, ki je brez oporekanja prenašala vse tegobe življenja. Vsi domačini so jo poznali kot globoko verno trpinko, ki je svojo neizmerno vero v Boga kazala tako v dejanjih v domači hiši kot v odnosu do vaščanov in drugih faranov.

Filip oziroma Lipče je pozneje, v zrelih letih, rojstno dolino najlepše opisal kar sam in to v pesmi z naslovom *Vipavska*. Takole se začne prva kitica:

*Divja burja, sonce žgoče, vinski grički, zgodnji ptički,
in nad vsemi skalni Nanos, kakor skrbni oče.
Tu ostanemo, kjer zrasli smo v viharju in vročini,
dokler Bog nas ne pokliče k večni domovini!*

Divja burja in vroče sonce – v dobesednem in prenesenem pomenu besed – sta bili nasploh stalnici v Filipovem življenju. Zločinsko je bil umorjen pri skoraj štiriinpetdesetih letih, njegova trnova pot pa je bila vsaj dvakrat daljša od običajnega zemljana. O vsem tem bodo pripovedovale naslednje zgodbe.